

Beste lezers van De Geldfabriek,

Ik hoop dat jullie veel plezier hebben gehad met het lezen van dit verhaal. Vonden jullie ook dat Pippa wel erg veel aan mooie spullen dacht? En dat sommige mensen onaardig gingen doen doordat ze plotseling rijk werden? Net goed dat ze arm werden toen al het geld terug moest. Of had je toch wel met ze te doen? De Dammeraars waren er allemaal in geluid. Toch hadden ze moeten weten dat gratis geld niet bestaat. Of zijn ze op een gemene manier verleid? Ik ben benieuwd wat jij vindt. Je kunt een reactie geven op www.degeldfabriek.nl. En misschien helpt dit laatste deel van het boek je nog.

Ik heb dit verhaal bedacht toen ik zag dat in het echte leven heel veel mensen deden alsof geld gratis was. Net als in *De Geldfabriek* kregen zij geld om mooie dingen te kopen, maar dan van de bank. Dat geld moest natuurlijk wel een keer terug, want het was geleend. Maar daar dachten de meesten niet aan. Ze waren verblind door alle mooie spullen die ze opeens konden kopen. Eigenlijk deden ze net als Pippa en de familie De Boer. Ze kochten van alles, zelfs auto's en huizen die ze normaal gesproken nooit konden betalen. Totdat de bankier zei: 'Ik wil mijn centen terug'. Toen hadden ze een probleem, want dat geld hadden ze al uitgegeven. En dus eiste de bank alles op wat ze nog hadden, zoals hun huis. Veel kinderen hadden, net als Pippa, plots geen dak meer boven hun hoofd.

Om te begrijpen hoe het zover is gekomen heb ik dit extra deel geschreven. Ik hoop dat jij straks zo veel weet over schuld dat nooit meer domme dingen doet met geld.

Franka

En toen was er schuld

Pippa is in *De Geldfabriek* opeens rijk. Ze is superblij en koopt meteen een mobiele telefoon, merkkleding, een spelcomputer en nog veel meer. Ze had het geld natuurlijk beter op een spaarrekening kunnen zetten, maar dat is vet saai. Wat heb je aan euro's als je er niets mee doet? Pippa had alleen een dingetje over het hoofd gezien: dat geld was niet van haar, maar van *De Geldfabriek*. Haar ouders hadden ze geleend, wat dus betekende dat ze die ook op een dag zouden moeten terugbetalen. Pippa was dus eigenlijk helemaal niet rijk!

In het echt is er net zoiets gebeurd. Niet met De Geldfabriek, want die bestaat alleen in dit boek. In werkelijkheid leenden miljoenen mensen van over de hele wereld honderden miljoenen euro's en dollars bij de banken. Opgeteld was het een duizelingwekkend bedrag. Niet slim, zou je nu zeggen, maar toen ging het hartstikke goed in de wereld. Bijna iedereen had werk en dat werk betaalde bovendien steeds beter. Maar in plaats van met dat geld hun schulden af te betalen, gingen mensen nog méér schulden maken. Want geef toe: het klinkt toch vet leuk om een nieuwe computer te kopen, of een boot, of zelfs een tweede huis?

Hoe onverstandig dat was, bleek toen het ineens een stuk slechter ging. De economie begon te sputteren en plots raakten steeds meer mensen hun baan kwijt. Nu was er geen salaris meer om het geleende geld terug te betalen, maar toen was het te laat.

Ja, het was echt foute boel in 2007, toen een groot deel van de wereld in een diepe crisis belandde. Een crisis werkt net als een sneeuwbal die je van een berg af rolt. Het begint met een klein onschuldig balletje in je handen. Maar als je dat balletje naar beneden rolt, eindigt het in een metershoge bowlingbal van ijs, die alles platwalst wat op zijn pad komt.

Deze crisis van 2007 wordt de 'kredietcrisis' genoemd, vanwege het krediet oftewel de leningen die haar hebben veroorzaakt. Een crisis ontstaat als mensen niets meer uitgeven. Dat konden ze ook niet, want áls ze al geld hadden, dan ging dat naar het terugbetalen van de gemaakte schulden. Ze hadden simpelweg geen cent meer voor mooie spullen. Net als in dit verhaal: Pippa kon geen nieuwe fiets meer kopen. Ook een mobiele telefoon of een spelcomputer was voor haar te duur.

Die kredietcrisis had grote gevolgen. Bedrijven die spullen maakten en winkels die ze verkochten, kregen het flink lastig. Er bleef te veel in de fabrieken en de schappen liggen doordat de klanten wegbleven. Veel bedrijven gingen daardoor failliet, zodat nóg meer mensen hun baan kwijtraakten en nog meer mensen problemen hadden om hun schulden terug te betalen.

De knoeiboel werd daardoor alleen maar erger. Banken kregen maar een deel van het geld dat ze hadden uitgeleend terug, waardoor ook zij bankroet dreigden te gaan. Dat kon de overheid niet toestaan, want dan zouden de mensen die nog spaargeld hadden dat ook verliezen. En dus kregen de banken geld om de crisis te overleven. Alleen moesten de overheden daarvoor zelf wel geld lenen, en dat geld moet natuurlijk ook op een dag worden terugbetaald.

Na al die mooie jaren eindigde een groot deel van de wereld met ernstige geldproblemen. Je vraagt je vast af: waarom heeft niemand deze domper zien aan komen? Gratis geld bestaat niet, dat weet iedereen. Toch hebben zo veel mensen gedaan alsof ze het geld zo maar kregen. Denken dat iets gratis is, is natuurlijk ook veel leuker. Het is prettig om je rijk te voelen, ook al ben je het niet echt. Iedereen wil er ook bij horen. Kijk maar naar jezelf. Je ouders hebben een mooie auto, je krijgt alles wat je wilt en je hebt een grote televisie aan de muur van je slaapkamer hangen. Al je vrienden hebben hetzelfde.

Het is op zo'n moment knap lastig om je voor te stellen dat er misschien een dag komt waarop je spijt hebt. Spijt dat je al die spullen hebt gekocht met geleend geld.

Schuld slokt alles op

In *De Geldfabriek* is Pippa een tijdje spoorloos verdwenen. Ze schaamt zich en vindt het moeilijk Kasper onder ogen te komen. Ze heeft ook behoorlijk opgescheept over haar rijkdom. Kasper kan haar dat flink inpeperen. Maar het is niet alleen schaamte waardoor ze zich niet laat zien. Ze heeft serieuze problemen. Ze moet haar huis uit, kan zich niet eens meer ergens wassen en heeft geen eten meer. Pippa's leven is echt een puinhoop.

Dat overkwam ook de kinderen die getroffen werden door de kredietcrisis. Tegen het einde ervan in 2014 waren in de wereld liefst 2,6 miljoen kinderen arm geworden door die rotcrisis. Om je een idee te geven: dat is bijna net zoveel als alle kinderen in Nederland van vijf tot twintig jaar. Deze kinderen leven elke dag met geldproblemen en de gevolgen daarvan.

Want door die geldproblemen is er ook nog eens vaak ruzie thuis. Hun ouders hebben geen werk en maken zich zorgen. Het is dan ook niet zo gek dat deze kinderen ongelukkiger zijn dan kinderen die wel genoeg geld hebben. Ze hebben er bovendien vaker moeite mee goed op te letten op school. Dat komt doordat ze niet altijd hebben gegeten, verdrietig zijn of slecht hebben geslapen. Deze kinderen hebben vast weleens gedacht: hadden we maar geen geld geleend. Nu zijn we alles kwijt.

De muziek speelt door

Titus Bol van De Geldfabriek deed alsof zijn leningen gratis waren. Hij hoopte dat iedereen dan een lening van hem nam, zodat hij daarvan stinkend rijk kon worden. In werkelijkheid ging het net zo. Vlak voor de kredietcrisis hebben bankiers ook leningen verstrekt aan mensen die deze niet konden betalen. Ze dachten niet na over de problemen die daardoor ontstonden. Ze deden het om er zelf rijk van te worden.

'Zolang de muziek blijft spelen, moet je blijven dansen.'

Deze woorden van Chuck Prince vatten de kredietcrisis akelig goed samen. De toenmalige baas van een van de grootste Amerikaanse banken bedoelde hiermee in 2007 dat hij ook wel doorhad dat het uit de hand liep met die schulden. Maar waarom zou hij stoppen? Alle banken deden hetzelfde. Waarom zou hij als enige langs de kant van de dansvloer blijven zitten?

Mensen die eigenlijk al te veel schuld hadden, kregen er zelfs nog een lening bij. Dan konden ze ook een auto kopen bij hun mooie, maar veel te dure huis. In *De Geldfabriek* heet de zogenaamde gratis lening een Superlening. In de Verenigde Staten heette hij de 'ninhahypotheek'. Ninja staat voor: *No Income, No Job or Assets*. Dat betekent dat bankiers leningen gaven aan mensen zonder salaris, werk of ander bezit. Ze wisten dus dondersgoed dat deze mensen hun schulden nooit zouden kunnen terugbetalen.

Zolang de muziek speelde, dansten de bankiers vrolijk verder. Ze dineerden in chique restaurants en dronken champagne van duizend euro per fles of soms nog meer. Pas toen de muziek stopte en het kaartenhuisje in elkaar viel, verlieten ze de dansvloer. Toen was het te laat.

De kredietcrisis is in de zomer van 2007 ontstaan doordat mensen in de Verenigde Staten hun schulden niet meer konden betalen. De crisis verspreidde zich over de hele wereld. Gezinnen, bedrijven en banken kwamen in diepe geldproblemen. Om de schade te beperken sprongen veel regeringen te hulp. Daarvoor maakten ze zelf schulden, wat ervoor zorgde dat ook zij geldproblemen kregen. Het zal nog lang, heel lang, duren voordat de crisis echt helemaal voorbij is.

